

«Μαθήματα ιστορίας από σκηνής»

Άννα Μαυρολέων

Διδάσκουσα του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών
του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Η δραματοποίηση της ιστορικής αφήγησης αποτελεί μια γοητευτική σκηνική πρόκληση, ειδικά όσον αφορά το έργο του Θουκυδίδη. Ο ιστορικός, εξόριστος από την πόλη του, κατέγραψε τον Πελοποννησιακό πόλεμο με στόχο την αλήθεια και όχι την τέρψη της αφήγησης¹, πεπεισμένος, ότι οι άνθρωποι θεατές-θύματα του ιστορικού γίνεσθαι² δεν αναζητούν μόνοι τους τὸ σαφές, αλλά υιοθετούν τις έτοιμες απόψεις των άλλων. Χωρίς αναφορές σε θεούς και μύθους, ο Θουκυδίδης δίνει στην αλήθεια των λόγων του, τόπο και χρόνο να αναπτυχθεί ως «πρόνοια», θέτοντας έτσι το πλαίσιο της ερευνητικής μεθόδου του, αλλά και του στόχου του που δεν είναι άλλος από την καταγραφή του ισχυρότερου και καταστροφικότερου είδους πολέμου της εποχής του. Ο Θουκυδίδης περιγράφει την εμφύλια σύρραξη του Πελοποννησιακού, προσπαθώντας να κατανοήσει τόσο την αναγκαιότητα, όσο και τον παραλογισμό ενός τέτοιου πολέμου. Ερευνώντας γεγονότα, προσωπικές μαρτυρίες και πηγές ο αρχαίος ιστορικός αναπλάθει τη ιστορία ως αφήγηση απεχθούς πράξης, όμως *σπουδαίας και τελείας* που δεν θα έπρεπε κανείς να ξεχάσει.

Έτσι η πρόθεση του Τμήματος Θεατρικών σπουδών να παρουσιάσει την παράσταση «Θουκυδίδης Δραματικός: Το Θέατρο του Πολέμου», στο πλαίσιο Εσπερίδας αφιερωμένης στα 180 χρόνια λειτουργίας της Φιλοσοφικής Σχολής (AULA, Πέμπτη 23 Μαρτίου 2017 υπό την αιγίδα της Κοσμητείας), ολοκληρώνει την *από σκηνής διδασκαλία* και της δραματικής τέχνης και της ιστορίας. Η πρωτότυπη δραματοποιημένη απόδοση αποσπασμάτων της ιστορίας του Πελοποννησιακού Πολέμου του Θουκυδίδη αναδεικνύει την διαχρονική και οικουμενική ουσία της «Τραγωδίας του Πολέμου». Στις παραστάσεις συμμετείχαν Έλληνες και ενίοτε ξένοι (Τουρκία & ΗΠΑ) σπουδαστές και απόφοιτοι Δραματικών σχολών, στο πλαίσιο του προγράμματος «Thucydides Dramaticus: The Theater of War» που διοργάνωσε το Hellenic Education & Research Center³.

¹ [1.22.4] «... και ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται· ὅσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφές σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὐθις κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ἀφέλιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἔξει. κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρήμα ἀκούειν ξύγκειται». Βλ. Πύλη για την Ελληνική γλώσσα, «Θουκυδίδης Ιστορία, Ανθολόγιο Αττικής Πεζογραφία», <http://www.greek-language.gr/>

² Ο.π., βλ. [1.20.3] «ὅς οὐδ' ἐγένετο πάποτε. οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἐτοιμα μᾶλλον τρέπονται».

³ Πρόκειται για αγγλόφωνο και ελληνόφωνο σπουδαστικό πρόγραμμα, χρηματοδοτούμενο αποκλειστικά από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, το οποίο απευθύνεται σε σπουδαστές και

Την ημερίδα, που διοργάνωσε και συντόνισε η επίκουρη καθηγήτρια του Τ.Θ.Σ. Καίτη Διαμαντάκου, χαιρέτισαν η κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής, Καθηγήτρια Ελένη Καραμαλέγκου, που υποστήριξε τους λόγους για τους οποίους η οργάνωση ετέθη λυσιτελώς υπό την αιγίδα της Φιλοσοφικής Σχολής, καθώς και η πρόεδρος του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών, Καθηγήτρια Άννα Ταμπάκη η οποία αναφέρθηκε στην συγκίνηση που της προκαλεί πάντα το έργο του Θουκυδίδη, τονίζοντας την σημασία της βιωματικής διδασκαλίας της ιστορίας του για την οποία, όπως ο ίδιος έγραφε: «την ιστορίαν μου έγραψα ως θησαυρόν παντοτεινόν και όχι ως έργον προωρισμένον να υποβληθῆ εις διαγωνισμόν»⁴.

Οι ομιλητές, Μάνος Στεφανίδης, (αναπληρωτής καθηγητής Τ.Θ.Σ.) με θέμα, «*Δημηγορίες: Ιστορικές ψυχογραφίες ή απόφοιτοι θεατρικοί μονόλογοι;*» και Mark Fisher (political philosopher, assistant professor, Goergetown University) με θέμα, «*Thucydides and the Politics of Necessity*», πλαισίωσαν μια θεωρητική προσέγγιση για το έργο, την γραφή και τον πολιτικό ρόλο των κειμένων του αρχαίου Έλληνα ιστορικού, με τον γενικό τίτλο «Ο Θουκυδίδης και το Θεατρικό Γονίδιο», ενώ στην συνέχεια ο Γιάννης Λιγνάδης (φιλόλογος – μεταφραστής) ανέπτυξε την δική του προσέγγιση και μεθοδολογία για την δραματοποίηση του ιστορικού λόγου, που οδήγησε στην παράσταση «Θουκυδίδης Δραματικός: Το Θέατρο του Πολέμου». Ο Δημήτρης Λιγνάδης, που είχε τη γενική καλλιτεχνική επιμέλεια του εγχειρήματος, και ο Γιάννης Παναγόπουλος, που έφερε σε πέρας τη σκηνοθεσία της παράστασης, φώτισαν ιδιαίτερα τα σκηνοθετικά ευρήματα που χρησιμοποιήθηκαν καθώς και την υλοποίηση ενός κοπιαστικού και σύντομου project του προγράμματος, υπογραμμίζοντας τα σημεία που συνέδεαν τους νεαρούς ηθοποιούς με τον ιστορικό-δραματικό λόγο του Θουκυδίδη, αποκαλύπτοντας έτσι τον κοινό τόπο του τραγικού που διαπερνά τους λαούς και τους πολιτισμούς τους, όταν η κορύφωση του πολέμου και μάλιστα του εμφυλίου, ανοίγει βαθιές ρωγμές στις κοινωνίες. Την προσέγγιση ολοκλήρωσε η εμπειριστατωμένη ομιλία του Θανάση Χαλκιά, ηθοποιού, σκηνοθέτη, αλλά και φοιτητή του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών, ο οποίος ως θεατής της πρώτης παράστασης (Παλαιό Ελαιουργείο της Ελευσίνας, Αύγουστος 2016), ανέπτυξε τον τρόπο με τον οποίο ο λόγος του Θουκυδίδη μεταφέρθηκε σκηνικά με σύγχρονα ερμηνευτικά στοιχεία τύπου performance.

Η παράσταση που ακολούθησε έδωσε την αίσθηση ότι αποτελεί ένα ζωντανό θεατρικό όν, καρπό μιας ευτυχισμένης καλλιτεχνικής δημιουργίας και όχι ένα «τέρας», όπως θα έλεγε ο Τάσος Λιγνάδης, δάσκαλος μιας μεγάλης γενιάς

αποφοίτους Δραματικών Σχολών και Κλασικών Γραμμάτων της Ελλάδας και του εξωτερικού.

⁴ [1.22.4] «...ὄσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὐθις κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὠφέλιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἔξει. κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται», βλ. .Θουκυδίδης, *Ιστορίαι*, μτφρ. Ελευθεριος Βενιζέλος, τ.Α, Λέσχη τω Φιλελεύθερων & Ίδρυμα Ιστορίας του Ελευθερίου Βενιζέλου – Το Βήμα, Αθήνα: 2016, σ. 83.

θεατρολόγων και ηθοποιών. Ο Γιάννης Λιγνάδης τιμώντας την διδαχή του πατέρα και δασκάλου του, με ένα εξαιρετικά ζωντανό κείμενο, ζωτικής σημασίας για μας σήμερα, διεισδύει έντεχνα στον θουκυδίδειο λόγο με σεβασμό και ανασύρει μέσω μιας γοητευτικής σύγχρονης γλώσσας ένα «παραστασιακό ικρίωμα», όπου η παράσταση «βλέπει» την γραφή.

Με απλά σκηνοθετικά αντικείμενα, μόνο μερικές καρέκλες, και λιτά ενδυματολογικά στοιχεία (μαύρα T-shirts με ένα μεταλλικό αρχαιοπρεπές Θήτα στο στήθος, κολάν ή σορτς, μαύρα γυαλιά) οι νέοι ηθοποιοί ερμηνεύουν ένα δίγλωσσο ή και πολύγλωσσο κείμενο και τραγουδούν τραγούδια σύγχρονα που φέρνουν την πραγματικότητα των *Ιστοριών* του Θουκυδίδη κοντά στην πραγματικότητα των θεατών. Η σπαρακτική ιστορία της καταστροφής των Πλαταιών ανασύρει από την λήθη τα «οικεία κακά». Η μικρή πόλη αντιστάθηκε καθοριστικά στους Πέρσες, ονομάστηκε «Ιερή πόλη» για το λόγο αυτό, και μετά στον Πελοποννησιακό κήκε γιατί συμπαρατάχτηκε με «αυτούς» ή με τους «άλλους», δεν έχει σημασία, γιατί όποια πλευρά και να υπερτερούσε δεν θα υπήρχαν νικητές. «*Τι καλό έχεις κάνει για τη Σπάρτη;*» με αυτή τη ερώτηση επεδίωκαν από τους Πλαταιείς την αποκήρυξη της συμμαχίας τους με τους Αθηναίους και στη συνέχεια «απενοχοποιημένοι» οι Πελοποννήσιοι τους εκτέλεσαν όλους: κανείς δε είχε κάνει κάτι καλό για την Σπάρτη!

Οι εμφύλιοι δεν έχουν νικητές. Είναι αδύνατον βλέποντας αυτήν την παράσταση να μην σκεφτούμε, ότι η ιστορία μας αριθμεί πολλές εθνικές τραγωδίες, πολλούς εμφύλιους σπαραγμούς, με ανοιχτά τα τραύματα του πιο πρόσφατου και με πολλά αναπάντητα ερωτηματικά. Και εδώ γίνεται πιο επιτακτικός ο προβληματισμός του Antonin Artaud που σκεφτόταν ότι, αν το θέατρο έγινε για να επιτρέψει σ' απωθημένα μας να ζωντανέψουν, τότε μοιάζει ως «*ένα είδος σκληρής ποίησης που εκφράζεται μέσα από πράξεις αλλόκοτες, όπου οι αλλοιώσεις του ζειν καταδείχνουν πως η ένταση της ζωής μένει άθικτη, και περιμένει μόνο να την κατευθύνουμε πιο σωστά*».⁵

«Θουκυδίδης Δραματικός: Το Θέατρο του Πολέμου»

Συντελεστές - Διανομή

Κείμενο-Δραματουργία: Γιάννης Λιγνάδης

Σκηνοθεσία: Δημήτρης Λιγνάδης – Γιάννης Παναγόπουλος

Ιστορικοί Σύμβουλοι: Prof. Adele C. Scafuro, Prof. Bella Vivante, Δρ. Ανδρονίκη Μακρή

Σκηνική Διδασκαλία-Κίνηση: Ελένη Καμηλάρη

⁵ Antonin Artaud, *Το θέατρο και το είδωλό του*, μτφρ. Π. Μάτεσις, (Le théâtre et son double), Δωδώνη, Αθήνα: 1992, σ. 14.

Καλλιτεχνική Σύμβουλος: Ρέα Σκούρτα

Σκηνικά-Κοστούμια: Δήμος Κλιμενώφ

Φωτισμοί: Εβίνα Βασιλακοπούλου

Video Installation: Λουκάς Ζιάρας - Χρήστος Καλαϊτζόγλου

Μουσική Επιμέλεια: Μικές Γλύκας

Φωτογραφία: Θοδωρής Βερονίκης

Υπεύθυνος Παραγωγής: Γιώργος Τζιαμπίρη

Ηθοποιοί

Στέλιος Αναστασιάδης, Παναγιώτης Γουργουλιός, Γιώργος Γωγώνης, Κωνσταντίνος Δημητρακάκης, Πανάγος Ιωακείμ, Ζωή Μυλωνά, Ιάσοντας Νικητέας, Ανθή Σαββάκη, Ηλέκτρα Σαρρή, Ναρότ Σαχινιάν, Ρίνος Τζανής, Ελεάννα Φινοκαλιώτη